fortepianowe

Miniatury

100. BARTÓK allegro barbaro

PWM

ALLEGRO BARBARO

BÉLA BARTÓK

Tempo giusto (𝅗𝅥 = 76 - 84)

Fortepian

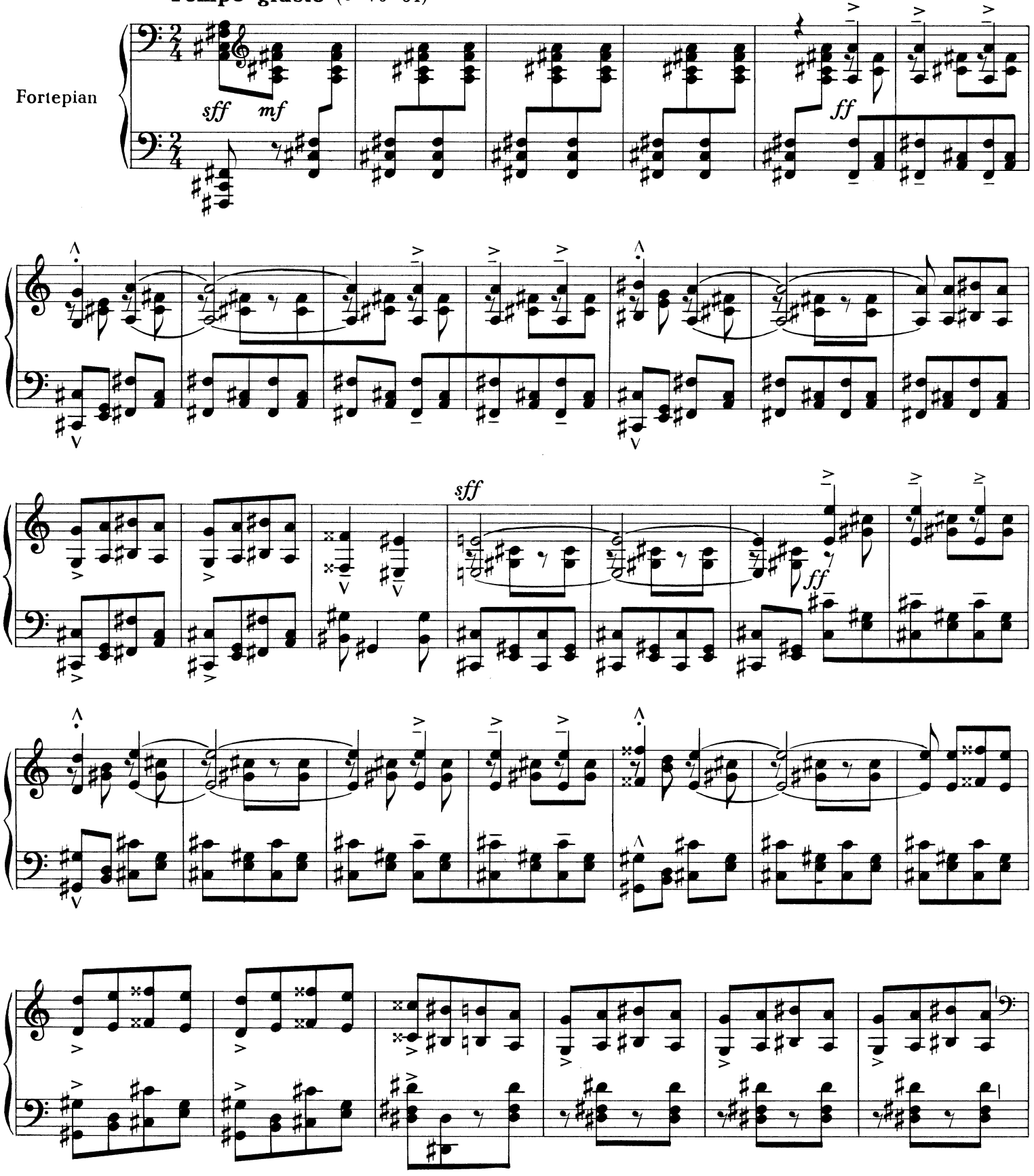

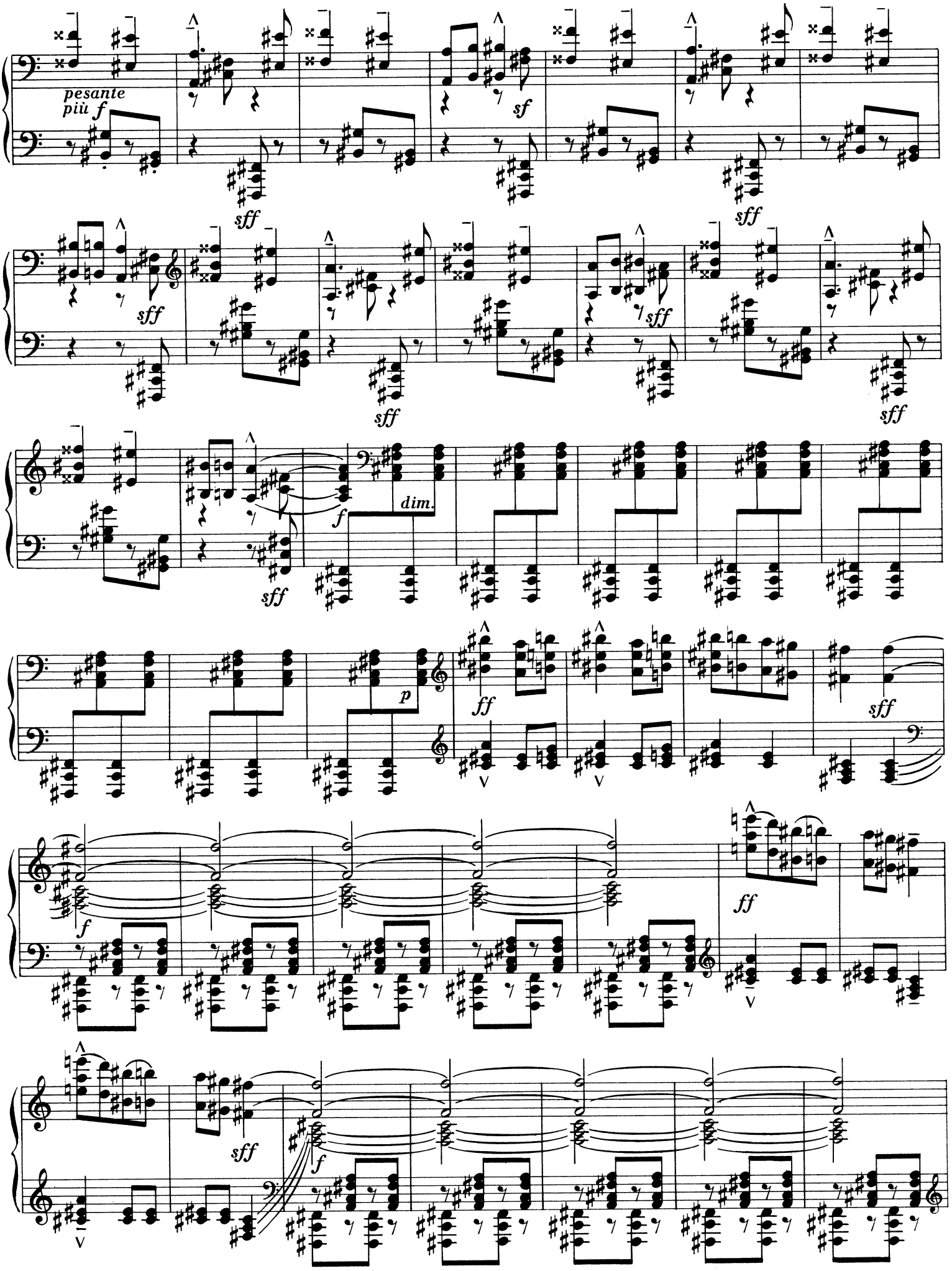
pesante
più f
sf
sff
dim.
p
ff
f

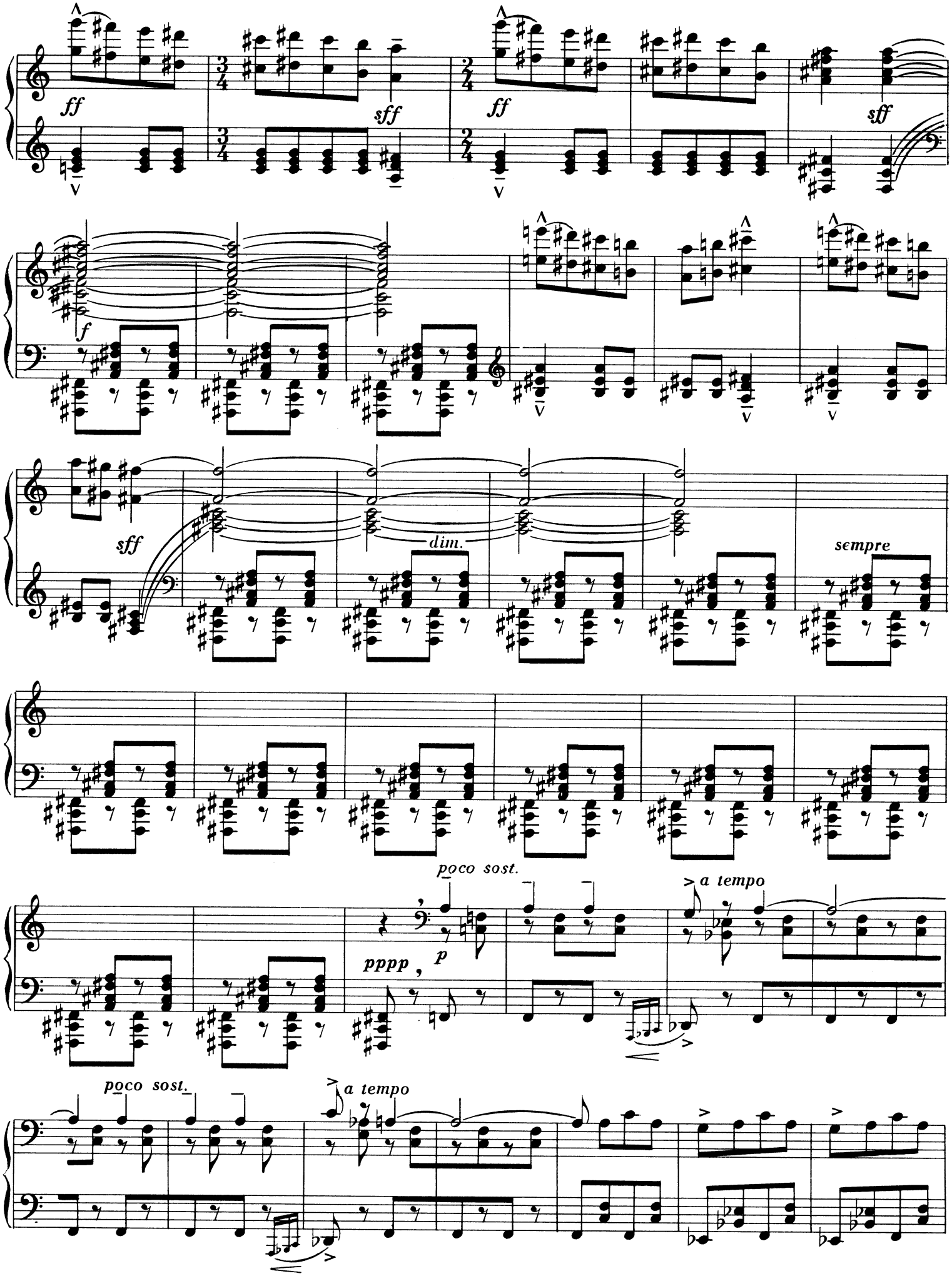
ff
sff
ff
sff
f
sff
dim.
sempre
poco sost.
a tempo
pppp
p
poco sost.
a tempo

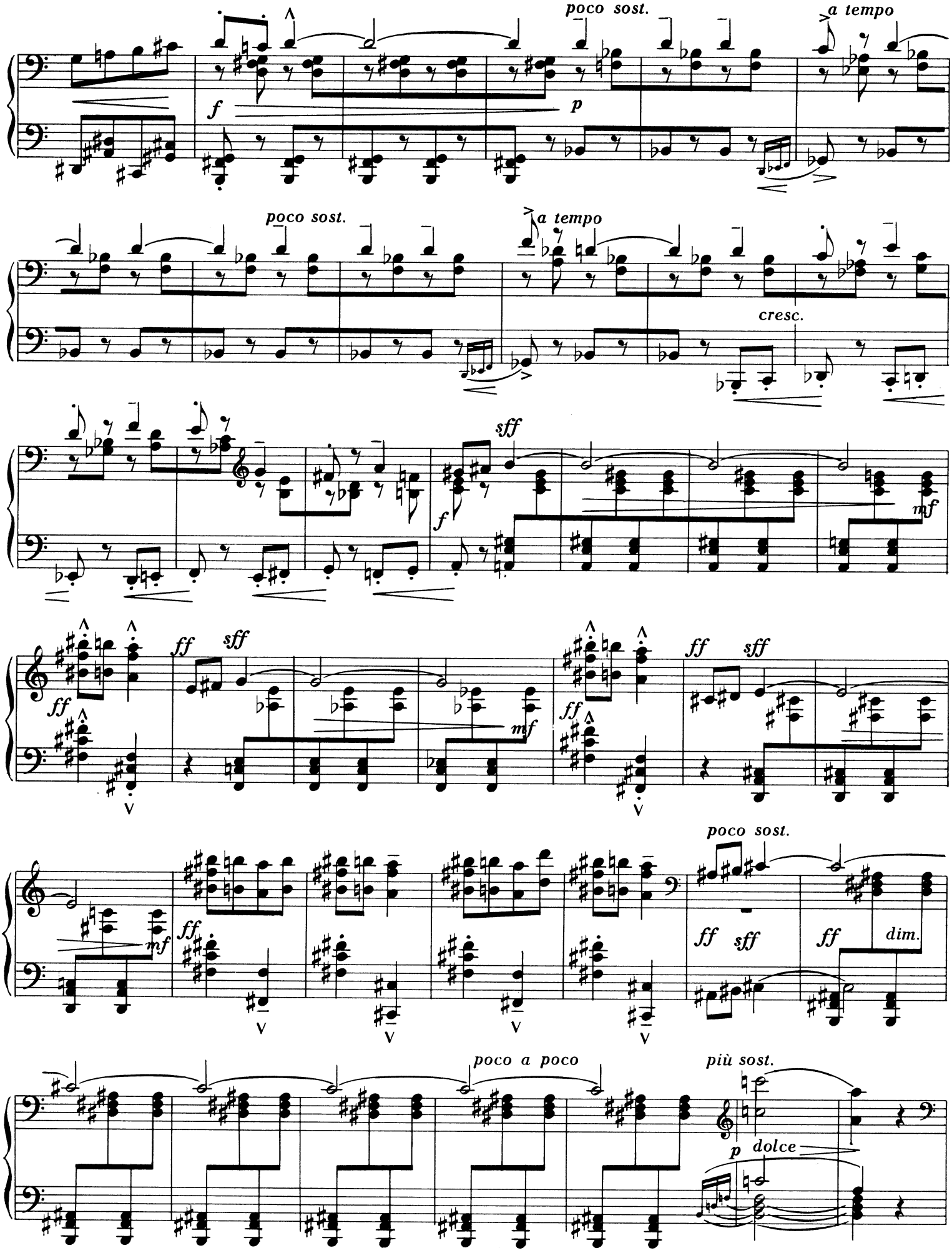
poco sost.
a tempo
f
p
poco sost.
a tempo
cresc.
sff
f
mf
ff
sff
mf
ff
sff
mf
poco sost.
ff
sff
ff
dim.
poco a poco
più sost.
p
dolce

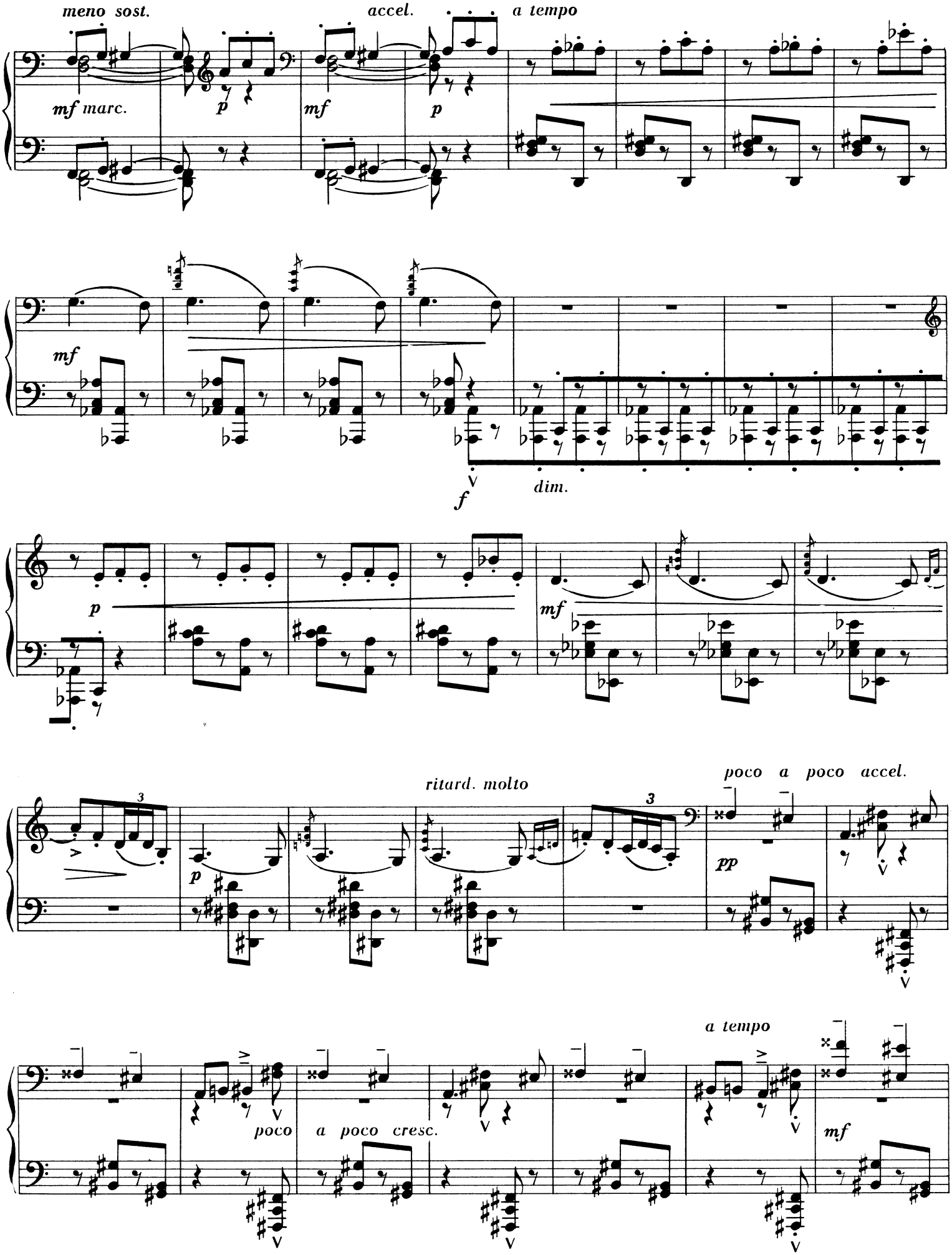
meno sost.
accel.
a tempo
mf marc.
p
mf
p
mf
f
dim.
p
mf
ritard. molto
poco a poco accel.
p
pp
a tempo
poco a poco cresc.
mf

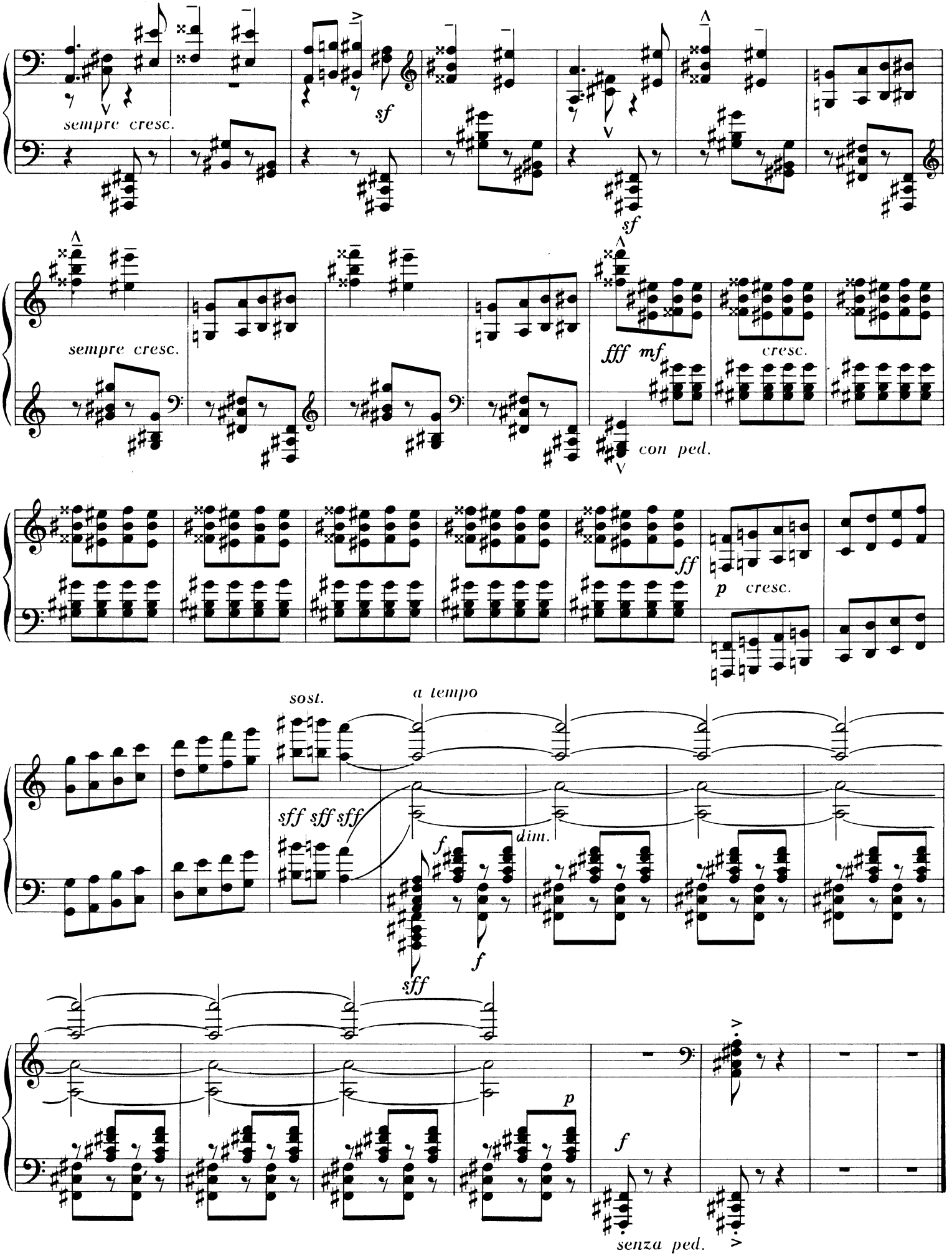
sempre cresc.
sf
sempre cresc.
fff mf
cresc.
con ped.
ff
p cresc.
sost.
a tempo
sff sff sff
dim.
f
sff
p
f
senza ped.

Cena 8 zł

MINIATURY FORTEPIANOWE

BARTÓK

„Był mały i niezwykle delikatnej budowy. Jego piękną, uduchowioną twarz, spokojną i surową, rzadko rozświetlał uśmiech. Nieśmiały, mówił bardzo cicho; był nieufny... Swoją szczupłą figurą, przenikliwymi, przejrzystymi, poważnymi oczami, cienkim, ostrym nosem, szlachetnym czołem i przeźroczystymi dziecięcymi dłońmi sprawiał wrażenie ascetycznego myśliciela, rozżarzonego nieustannym wewnętrznym płomieniem, ogniem, który go w końcu strawił." Taką sylwetkę Béli Bartóka nakreślił autor artykułu, który ukazał się w miesięczniku „Tomorrow" po śmierci kompozytora w Nowym Jorku. Tam bowiem w amerykańskiej metropolii – z dala od rodzinnych Węgier, gdzie urodził się 25 III 1881 w małym miasteczku Nagyszentmiklós – zmarł 26 IX 1945 ów klasyk współczesnej muzyki, jeden z jej najwybitniejszych przedstawicieli. Życie jego wypełnione było twórczą pracą, stałym rozwijaniem, doskonaleniem muzycznego języka. Był też Bartók znakomitym etnografem, wybitnym pedagogiem, profesorem konserwatorium w Budapeszcie, odnosił sukcesy jako pianista, ale przede wszystkim komponował. Wobec groźnej sytuacji politycznej, zawsze bezkompromisowy i nie znoszący żadnego przymusu, porzucił dostatnie życie w ojczyźnie i w roku 1940 wyemigrował do Stanów Zjednoczonych, gdzie spędził swe ostatnie lata w bardziej niż skromnych warunkach. Sława przyszła dopiero potem...

Twórczość Béli Bartóka była epokowa i otwierała nowe horyzonty nie tylko dla węgierskiej muzyki. Bartók stał się bojownikiem o nowe pojmowanie muzyki w skali międzynarodowej. Jego dwóm, wzajemnie uzupełniającym się uzdolnieniom: etnografa i kompozytora, zawdzięczamy, że z pasją prowadzone przezeń badania nad folklorem muzycznym nie wzbogaciły jedynie bibliotek naukowych, lecz że wyniki ich wpłynęły także na rozwój muzyki.

„Kto chce odczuć pulsujące życie muzyki ... musi ją poznać, co jest możliwe jedynie w bezpośrednim kontakcie z ludem. Aby muzyka porwała nas i oddziałała z całą siłą ... nie wystarczy wchłonąć melodii; ważne jest również poznanie środowiska, w którym te melodie żyją ... W naszym przypadku nie chodziło jedynie o zbieranie melodii i przenoszenie ich częściowo czy w całości do naszych utworów lub też o traktowanie ich zgodnie z tradycyjnymi metodami. Byłaby to praca rutyniarska, która nie doprowadziłaby do stworzenia nowego i rzeczywiście jednolitego stylu. Nasze zadanie polegało na uchwyceniu ducha tej muzyki, dotąd nie znanej .. i na przyjęciu go jako punktu wyjścia do stworzenia nowego stylu muzycznego..." W ten sposób pojmował Bartók swoje posłannictwo artystyczne. Rozpoczynając działalność kompozytorską w epoce, w której krzyżowały się różne prądy i kierunki muzyczne, poszedł własną drogą i w oparciu o folklor muzyczny tworzył swój odrębny styl. Nie cytował (z małymi wyjątkami) melodii ludowych, nie przetwarzał ich też właściwie na tematy swoich kompozycji. Muzyka ludowa – nie tylko węgierska, ale także rumuńska, słowacka, bułgarska – nie była dlań surowcem, lecz ustalała atmosferę jego muzyki.

W twórczości Bartóka wyodrębniają się dwa okresy. Pierwszy, sięgający do roku 1923 (*Suita taneczna*), jest początkowo związany z tradycjami neoromantycznymi (Wagner, Liszt, Brahms, R. Strauss), które ustępują następnie tendencjom impresjonistycznym (Debussy), a z kolei pewnym wpływom Strawińskiego. W tym czasie powstają m. in.: balety *Drewniany książę* i *Cudowny mandaryn*, jednoaktowa opera *Zamek Sinobrodego*, dwie suity orkiestralne, dwie sonaty skrzypcowe, szereg utworów fortepianowych; należą tu również opracowania pieśni ludowych. Początek drugiego okresu przynosi szybkie krystalizowanie się indywidualnego stylu Bartóka, który swe mistrzowskie dzieła tworzy po roku 1930. Należą tu przede wszystkim: *Muzyka na instrumenty strunowe, perkusję i czelestę*, *Divertimento na smyczki*, *Koncert na orkiestrę*, 3 koncerty fortepianowe, *Koncert na 2 fortepiany*, *Koncert skrzypcowy*, *Koncert altówkowy*, *Sonata na 2 fortepiany i perkusję*, *III* i *IV Kwartet smyczkowy*.

Charakterystyczną cechą muzyki Bartóka jest jej bogate i całkowicie odrębne życie rytmiczne; cały dramatyzm i emocjonalność muzyki Baróka rodzi się z rytmicznych impulsów. Śmiała harmonika utrzymuje się jeszcze na ogół w tonalnych ramach, przy czym osobliwie wykorzystuje kompozytor dawne tonacje i ludowe skale. Dla melodyki Bartokowskiej znamienne są krótkie, rwące się motywy. Niezmordowany był Bartók w wyszukiwaniu nowych kombinacji brzmieniowych, we wzbogacaniu kolorystyki dźwiękowej. Zwraca tu uwagę całkowicie odrębne i nowe traktowanie perkusji jako indywidualnego czynnika dla uzyskania kolorystycznych efektów.

ALLEGRO BARBARO

Za wybitniejszych reprezentantów nowszej węgierskiej muzyki fortepianowej uchodzą: Tivadar Szántó (1877 – 1934), Ernö Dohnányi (1877–1960), Tibor Kazacsay (ur. 1892), Jenö Takács (ur. 1902), Mátyás Seiber (1905–1960), Miklós Rózsa (ur. 1907). W twórczości zasłużonego Zoltana Kodalya (1882–1967) zajmują utwory fortepianowe niewiele miejsca. Był natomiast fortepian preferowanym instrumentem Béli Bartóka. Sam wytrawny, koncertujący pianista, stał się Bartók głównym przedstawicielem nie tylko węgierskiej, ale całej muzyki fortepianowej w pierwszej połowie XX wieku, dzieląc to stanowisko chyba tylko z Sergiuszem Prokofiewem.

Niedoścignym w swoim rodzaju wzorem są dokonane przez Bartóka fortepianowe opracowania węgierskich melodii ludowych. Podobną szlachetną prostotą i umiarem odznaczają się liczne – ujęte w cykle – utwory dla dzieci; wiele z tych uroczych miniaturek w genialny sposób destyluje elementy folkloru muzycznego. Równolegle z celowo technicznie nieskomplikowanymi utworami – m. in. zbiór *Dla dzieci*, *Dziesięć utworów*, *Sonatina Trzy ronda na tematy ludowe* – powstają kompozycje o zacięciu wirtuozowskim, które wprowadzają do muzyki fortepianowej coraz to inne, rewolucyjne nowości: *Bagatele op. 6*, *Suita op. 14*, *Pięć utworów*, *Pod gołym niebem*", *Trzy etiudy*, *Allegro barbaro*, *Sonata* oraz *Sonata na 2 fortepiany i perkusję*. Bazując zawsze na gruncie folkloru, z pełną swobodą operuje Bartók dysonansem, stosuje pentatoniczne i inne „egzotyczne" przebiegi dźwiękowe, nie trzyma się regularnych konstrukcji. Harmonika traci u niego w dużym stopniu swoją kolorystyczną funkcję i służy uwydatnianiu pierwiastka rytmicznego. Sam rytm staje się stopniowo czynnikiem nadrzędnym, sprowadzając nieraz fortepian niemal do roli instrumentu perkusyjnego.

Osobne miejsce w twórczości fortepianowej Bartóka zajmuje napisany w latach 1926–37 *Mikrokosmos*, arcyoryginalne dzieło pedagogiczne, współczny *Gradus ad Parnassum*, obejmujące w 6 tomach 153 utwory o wzrastającym stopniu trudności.

Kompozycją fortepianową Bartóka, która jako pierwsza zaszokowała współczesnych elementarną siłą rytmu, było napisane w roku 1911 niemal od ręki *Allegro barbaro*. I dziś zresztą – jak stwierdza Walter Georgii w swojej *Historii muzyki fortepianowej* – „te huczące jak młoty uderzenia mogą niemile brzmieć dla wielu środkowoeuropejskich uszu; ale ostry wicher, który miecie przez ten utwór, jest daleko zdrowszy niż duszne opary unoszące się z tak wielu innych ówczesnych kompozycji". Niezależnie jednak od osobistych gustów należy *Allegro barbaro* do najwybitniejszych miniatur fortepianowych naszego stulecia. To, co kiedyś z oburzeniem piętnowano jako bezład i chaos, dziś przemawia jasno i przekonująco swoją trzyczęściową formą i tonalnym zakotwiczeniem w fis-moll. Dzika siła typowo madziarskiej w charakterze melodii i brawurowa motoryka muszą porwać słuchacza. Stało się też *Allegro barbaro* jednym z bardzo popularnych „bisów"

sh

Okładkę projektował Adam Młodzianowski • Redaktor: Ligia Pilecka

Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Kraków, al. Krasińskiego 11 a. Printed in Poland. Wyd. II - 2.070 egz., 1,5 ark. wyd., 1 ark. druk. Papier offs. III kl. 90 g, N 1/8. Podpisano do druku 13 III 1972. Druk ukończono VII 1972. Prac. Poligr. PWM, Kraków, al. Krasińskiego 11 a. Zam. nr 18/72. 0-19-305. Cena zł 8.-*

- 4. 06. 73